

Križarski ratovi

Križarski ratovi počeli su krajem 11. stoljeća s ciljem oslobađanja Jeruzalema, spašavanja kršćana od muslimanske opresije te općenito vraćanjem oduzetih kršćanskih teritorija njihovim zakonskim religijskim vlasnicima, a završili su masovnim ubijanjima i pokušajima istrebljenja, ne samo muslimana, već i pogana te raznih kršćanskih heretika. Početni poziv u pomoć bizantskog cara prerastao je u oružje obrane papinskih interesa diljem Europe. Ipak, križari u konačnici nisu uspjeli ostvariti svoj početni naum, najsvetiji od svih gradova ostao je u rukama nevjernika.

Križarski ratovi jedna su od najčešće spominjanih srednjovjekovnih tema. Ovaj članak posvećen je tim vjerskim sukobima te prikazu njihovog postupnog zastranjivanja te prelaska u čisto politički alat rimskih papa. Početak članka donosi pokušaj definiranja križarskih ratova čisto iz razloga što još uvijek ne postoji jasna definicija što se sve ubraja u križarske ratove, a koji to sukobi nisu. Dalje, članak govori o obilježjima križarskih ratova, križarskom zavjetu te viteškim redovima. Drugi dio članka rezerviran je za opis najvažnijih križarskih ratova Svete Zemlje, sjevera i zapada Europe. Na kraju je prikazana kršćanska i muslimanska perspektiva ratova te rezultati ovih sukoba.

Definiranje križarskih ratova

„Križarski rat“ naziv je kojim se najčešće označava oružani sukob organiziran od strane pape. Ne postoji neki općeniti cilj križarskih ratova, već se on mijenjao ovisno o okolnostima u kojima je takav vojni pohod bio potreban. Tako se pojavljuju različiti razlozi kojima su pape i križari opravdavali svoje djelovanje, a sukladno tome, kod povjesničara se pojavljuju različite definicije što bi križarski rat bio te se razni vojni pohodi nazivaju križarskim ratovima. Tako se pod križarske ratove mogu smatrati svi ratovi kršćana i muslimana, pa tako u križarske ratove spadaju i osvajanja Normana u južnoj Italiji te Španjolska rekonkvista. Neki povjesničari križarskim ratovima smatraju isključivo pohode koji su se vodili u Svetoj Zemlji, tj. današnjoj Palestini, Izraelu i Siriji, ali i križarsko osvajanje Carigrada 1204. godine. (Lopez, 1978: 230) Ostali pod križarske ratove smatraju ratove kojima je cilj bio oslobađanje kršćanskih teritorija koje su osvojili muslimani te sukladno tome i ratove kršćana

i muslimana za Egipat¹. Nadalje, manji broj povjesničara križarskim ratovima smatra općenito sve ratove kršćana protiv nevjernika te u to ubrajaju tzv. Baltičke (sjeverne) križarske ratove. Naposljetku, zadnja skupina autora križarskim ratovima smatra i ratove kojima je papa pokušavao ugasiti heretičke pokrete te tu spadaju i napadi na Ugarsku, Bosnu, Češku i Francusku. (Riley Smith, 2008: 149)

Samim time se razlikuje i periodizacija križarskih ratova. Kod različitih autora spominju se različite godine početka, ali najčešće se uzima 1095. godina kada je papa Urban II. na crkvenom saboru u Clermontu pozvao kršćane na oslobađanje Kristova groba. Ipak prema novijim istraživanjima dolazi se do zaključka da je već papa Grgur VII. 1074. kovao planove za vojni pohod na istok. (Velika ilustrirana povijest svijeta 9, 1974: 4263) U to vrijeme Seldžučki Turci već su bili osvojili veliki dio Male Azije, a bizantski car tražio je pomoć od pape. Grgur se nadao da će pomoć protiv zajedničkog neprijatelja pomiriti razdvojene Crkve. Sačuvano je pet njegovih pisama u kojima je pokušavao organizirati pomoć „u obranu kršćanske vjere i nebeskog kralja“, nadodavši još kako je veličanstveno umrijeti za domovinu, ali još veličanstvenije umrijeti za Krista. U tim pismima već postoji i naznaka budućeg oprosta grijeha za sudionike pohoda koja je glasila „izvršiš li ovu zadaću koja traje samo jedan trenutak, možeš postići vječnu milost“. Kasnije je papa uveo i pojam „pokorničkog rata“, a u krugu svojih suradnika upravo je on smatran ocem križarskih ratova. Vrlo je vjerojatno da se Urban II. smatrao njegovim nastavljačem. Međutim, pohod Grgura VII. nije zaživio te je zasluga za pokretača križarskih ratova prešla na Urbana II. (Riley Smith, 2008: 150)

Slično se neslaganje nalazi i kod određivanja godine kraja križarskih ratova. 1187. nakon pobjede kod Hattina, muslimanske snage pod vodstvom Saladina postupno osvajaju sve utvrde, a na kraju ulaze u Jeruzalem te uništavaju Jeruzalemsko Kraljevstvo. (Pirenne, 2005: 127) Križari ponovno napadaju, a 1291. gube Akru, posljednje kršćansko središte u Svetoj Zemlji. Time je i formalno prestalo postojati kršćansko Jeruzalemsko Kraljevstvo te se zbog toga i ta godina može uzimati krajem pohoda. (Povijest 7, 2007: 46) Neki povjesničari idu toliko daleko pa za kraj križarskih ratova uzimaju 13. lipanj 1798. kad su vitezovi hospitalci, posljednji pripadnici vojničkog reda

1 Egipat je bio dio kršćanskog Rimskog Carstva (Riley Smith, 2008: 39).

koji su i dalje ratovali s muslimanima na moru, prepustili Maltu Napoleonu Bonaparteu. Do tada su već bile iščeznule brojne značajke križarskih ratova, a ovo je bilo njihovo obilježje koje se posljednje zadržalo. (Riley Smith, 2008: 152)

Obilježja križarskih ratova

Nisu svi križarski ratovi bili veliki vojni pothvati s još većim brojem sudionika. Nerijetko su to bile tek neznatne skupine ljudi koji bi se vrlo teško mogli nazvati vojnicima (Riley Smith, 2008: 16), prije nekom vrstom hodočasnika koji su nosili oružje i oklop u vrećama na svojim teglećim životinjama. Tako je nakon osvajanja Jeruzalema 1099. godine većina sudionika ostavila svoje oružje i vratila se u Europu noseći palmine listove kao dokaz da su završili sa svojim hodočašćem. Čak se i zahtjevalo od križara da u svoj pohod idu što jednostavnije odjeveni te da od puta ne očekuju nikakvu slavu. (Riley Smith, 2008: 25) Nije postojao neki općeniti naziv kojim se označavao križarski rat, postojale su tek neke riječi kojima bi se taj pohod označavao poput engleske i francuske

Christi“). U prvim križarskim ratovima križare se nazivalo „cruseignati“, tj. „ljudima označenima znakom Križa“. (Riley Smith, 2008: 17)

Za razliku od hodočasnika, u Svetoj Zemlji se razvijaju viteški redovi. Članovi reda bili su spoj redovnika i viteza, obučeni vojnici i glavni branitelji kršćanske križarske države. Templari, nazvani prema Salomonovom hramu u Jeruzalemu kod kojeg su osnovani 1099. godine, bili su branitelji hodočasnika, a karakterizira ih siromaštvo, čistoća i poslušnost. Njihov prepoznatljiv simbol bio je bijeli ogrtač s crvenim križem. 1291. red je premješten na Cipar, a 1311./1312. ukinut je od strane Filipa IV. Lijepog. (Franzen, 1993: 168) Ivanovci² (Hospitalci) su se bavili medicinom i njegom bolesnika te su time postali uzor zapadnoeuropskom srednjovjekovnom bolničarstvu. (Velika ilustrirana povijest svijeta 9, 1974: 4300) Treći red, Teutonci (zvani još i Njemački viteški red), koji se istaknuo borbama u sjevernoj Europi protiv Prusa te pokrštavanjem baltičkih naroda, nastao je 1189./1190. kod Akre kad su građani Bremena i Lübecka organizirali bolničku bratovštinu. Njihova prepoznatljiva odjeća bio je bijeli ogrtač s crnim križem, a na Baltiku su osnovali svoju redovničku državu. (Franzen, 1993: 168)



Većina križara zapravo su bili hodočasnici bez ikakvog prijašnjeg iskustva u borbi

riječi „crouiserie“. Također, često su korišteni i eufemizmi poput „hodočašća“ („iter“ ili „peregrinatio“), „svetog rata“ („bellum sacrum“ ili „guerre sainte“), „putovanja“ ili „općeg putovanja“ („passagium generale“), „vojnog pohoda Križa“ („expeditio crucis“) ili „Kristovog posla“ („negotium Jhesu

2 Nakon pada Akre 1291. red se seli na Rod, a kasnije na Maltu gdje je došlo do promjene naziva u Malteški red koji se koristi i danas. (Velika ilustrirana povijest svijeta 9, 1974: 4300)



Karta Teutonskog reda (narančasto). 1466. red premješta svoje središte u Königsberg iz kojeg vode proces sustavnog uništavanja poganskih naroda Baltičke obale

Obilježja koja su ujedinjavala križare jednog vojnog pohoda bili su zajednički cilj, tj. grad ili utvrda koja se planira osvojiti, platneni križ koji su morali staviti na svoju odjeću i nositi ga sve dok ne izvrše svoj zavjet, te zavjet kojim su se obvezali da će izvršavati svoje dužnosti do kraja. U kasnijim ratovima vrlo je česta bila pojava da imućniji ljudi koji su se zavjetovali da će krenuti u pohod to ne učine, već da plaćaju drugima da idu umjesto njih ili da taj novac daju nekom od vojničkih redova. (Riley Smith, 2008: 17)

Malo tko bi se uputio u takav pohod i ostavio svoju obitelj i zemlju iza sebe da Crkva nije jamčila zaštitu križarevoj obitelji, interesima i zemlji sve dok on izvršava svoj zavjet. Takva povlastica na koju se obvezivala Crkva bila je vrlo promjenjiva, kroz stoljeća je značila razne vrste i količinu zaštite koja je većinom ovisila o materijalnoj moći križara. (Riley Smith, 2008: 17) Crkva je također poticala mlade plemiće, koji su stjecajem okolnosti ostajali bez zemlje, da se upute ili u Španjolsku ili u Svetu Zemlju kako bi tamo ostvarili bogatstvo i iskupljenje grijeha. Taj su poziv posebno poslušali francuski plemići, masovno okupljeni oko pokreta „Božjeg mira“ i „Božjeg primirja“. (Povijest 7, 2007: 37)

Druga, a ujedno i najpoznatija povlastica koju su dobivali križari bio je oprost grijeha. Križari su u borbu

odlazili u znak pokore te su se na taj način prali od svih dotadašnjih grijeha. Oprost je mogao podijeliti isključivo papa ili njegov zastupnik, a sam oprost, koji je prvotno bio namjenjen isključivo za sudionike križarskih ratova u Svetoj Zemlji, bio je vjerojatno najjači motiv zašto bi osoba ostavila svoj dotadašnji život i krenula u vojni pohod iz kojeg se najvjerojatnije neće vratiti. Zbog toga, oprost se počeo dijeliti i za sve ostale križarske ratove pa su tako oprost dobivali sudionici Španjolske rekonkviste, borci protiv poganskih Baltičkih naroda, kao i suparnici krivovjernih crkvene vlasti u Zapadnoj Europi. (Riley Smith, 2008: 19)

Samim time nameće se i posljednje obilježje križarskog rata, a to je da poziv u križarski rat, određenja zavjeta te donošenje prava o oprostima grijeha ne može donijeti nitko drugi nego papa. On i dalje ostaje vrhovni organizator pohoda, određuje cilj, sredstva i metode izvršavanja „Božje volje“. (Riley Smith, 2008: 17)

Prvi križarski rat

Nakon što 637. godine muslimani osvajaju Jeruzalem te ga oduzimaju od oslabljenog Bizantskog Carstva kršćani gube središte triju religija³. Ipak, vladajući Fatimidi dozvoljavaju kršćanskim misionarima obilazak Kristova groba. Promjena u ovoj politici događa se 1073. godine kad grad osvajaju Turci Seldžuci, a pogotovo 1077. kad se dogodio veliki masakr stanovništva povodom ustanka protiv nove vlasti. Seldžuci ubrzo putem hodočasnika postaju dobro poznati zapadnom kršćanstvu. U kršćanske zemlje dolaze vijesti u zlostavljanju kršćana tijekom hodočašća u Svetoj Zemlji. Paralelno s time ti isti Seldžuci počinju ugrožavati granice Bizantskog Carstva te car Aleksije I. Komnen traži pomoć od zapada. Car je svoja pisma slao na razne lokacije, a jedna od najpoznatijih osoba kojoj je pismo stiglo bio je Robert Flandrijski, koji je caru obećao pomoć u vidu 500 flandrijskih plemića. Car šalje poziv i papi Urbanu II. te njih dvojica raspravljaju o mogućnosti ponovnog ujedinjenja nedavno razjedinjene katoličke i pravoslavne Crkve. Smatra se da sam car nije

3 Grad je središte judaizma i kršćanstva, te uz Meccu i Medinu jedan od triju središta islama

očekivao da će do pomoći doći te se sam morao boriti s neprijateljima koji su prodirali sa svih strana carstva (Normani, Pečenezi, narodi Male Azije). 1090. i 1091. godine čak je i sam Carigrad bio pod opsadom, ali se usprkos nestašici hrane grad uspio spasiti. Nakon pobjeda nad Normanima i Pečenezima car se konačno mogao okrenuti ponovnom osvajanju izgubljene Male Azije. Upravo u tom trenutku, kada caru više nije bila potrebna pomoć, dolaze prve križarske vojske. (Ostrogorski, 2006: 210)

Papa Urban II., na čuđenje bizantskog cara, počeo je stvarati križarsku vojsku kako bi pomogao carstvu. Organizira plaćenike koji su trebali služiti kao pojačanje bizantskim borbama u Maloj Aziji. Na saborima u Piacenzi i Clermont-Ferrandu 1095. godine poziva kršćane da se odreknu međusobnog ratovanja te da se zajedno okrenu protiv muslimana. (Povijest 7, 2007: 37)

Papina poruka izražena je u sintagmi „Bog to hoće“ („Deus vult“) te je potaknula brojne feudalce da svoje sukobe usmjere protiv zajedničkog neprijatelja. Prva skupina ljudi koja je krenula na putovanje bila je neorganizirana gomila sačinjena od pripadnika svih staleža, a predvođena Petrom Pustinjakom (Petrom iz Amiens). (Velika ilustrirana povijest svijeta 9, 1974: 4264). Ta je „vojska“ imala velike gubitke već i u Ugarskoj i Bugarskoj gdje su pljačkali sve što su stigli. Po dolasku u Bizantsko Carstvo car nije imao namjeru trpiti pljačke te je vojsku prebacio u Malu Aziju. Tamo je ta nedisciplinirana i neopskrbljena horda vrlo brzo poražena, a iz bitke se vratilo vrlo malen broj ljudi. (Ostrogorski, 2006: 211)

Nakon tog neuspjelog pohoda, malo po malo u Carigrad stižu radovite četiri vojske: provansalska, lotarinška, sjeverna francuska i normanska s juga Italije. Kako se prvom križarskom ratu nije odazvao niti jedan europski vladar, ova se vojska još naziva i Barunskom križarskom vojskom. Prvi od njih bio je grof Rajmond Tuluški, a slijedili su normanski vojvoda Robert, Gotfrid Bujonski, grof Robert Flandrijski, normanski prinčevi Boemond i Tankred te mnogi drugi. (Goldstein, Grgin, 2006: 247) Baruni su s Aleksijem uspjeli postići dogovor po kojem će on opskrbljivati križare, dok će oni vratiti osvojene maloazijske prostore pod okrilje Bizantskog Carstva. Križarska vojska ratovala je pune tri godine, što se razlikovalo od tadašnjih feudalnih načina ratovanja po kojima se vojska nakon kraćih bitaka vraćala na svoje posjede i nastavljala uobičajen život. Ipak, od 1096. pa do 1099. barunska križarska vojska osvaja prostor Male Azije i Svete Zemlje. (Lopez, 1978: 233)

Dodatni problem križarskih vojski bilo je međusobno nepovjerenje njenih predvodnika. Vojske su dolazile iz različitih dijelova Europe te je postojala određena doza sumnjičavosti. Tome je na kraj stao papin

legat i službeni predvodnik pohoda, biskup Ademar, koji je prvi na sebe stavio znak križa. U tome se pokazao vrlo vješt, ujedinio je križarske vojske te počeo osvajati dijelove već raspadajućeg Seldžučkog Carstva, koje je u to vrijeme bilo zaraćeno s Egiptom oko Sirije. Križari već u ljeto 1097. opsjedaju Nikeju. Kada je postalo jasno da će grad pasti, građani su postavili bizantske zastave te su tako izbjegli pljačkanje grada. Nikeja je ostavljena bizantskom caru na upravu, zajedno s ostatkom zapada Male Azije. Nakon toga križari, podijeljeni u dvije grupe, kreću na istok prema Antiohiji. Putem su porazili Seldžučku vojsku, a na samom istoku Male Azije su zatekli kršćanske Armence i ostale kršćane koji su prema križarima bili prijateljski nastrojeni. Tada se križarska vojska dijeli, jedan dio ostaje na tim prostorima i stvara Edesku grofoviju. Drugi dio vojske kreće dalje prema Svetoj Zemlji te krajem 1098. stiže pred Antiohiju, ključni grad na obali Sirije. (Goldstein, Grgin, 2006: 250)

Antiohija je osvojena zaslugom domaćeg izdajnika koji je otvorio vrata križarima. Nakon osvajanja grada uslijedili su pljačka i palež, a nakon toga i odmor i opuštanje križara. Za to vrijeme Seldžuci se ponovno organiziraju te opsjedaju grad. Križarima u pomoć dolazi sam bizantski car, ali ipak ne šalje svoju vojsku u bitku te tako gubi povjerenje križara. Križari, iako nadjačani, pronalaze način da povrate moral svoje vojske. U gradu nalaze koplje za koje se smatralo da je baš ono Sveto Koplje kojim je proboden Isus, te u naletu uspejavaju razbiti Seldžučku opsadu. Uslijedio je slom muslimanske obrane na čitavom prostoru Svete Zemlje, a križari su bez problema počeli osvajati grad za gradom. (Goldstein, Grgin, 2006: 250)

Križari su pred Jeruzalem stigli 7. lipnja 1099. predvođeni Rajmondom Tuluškim. Grad je nakon kraće opsade 15. srpnja osvojen na juriš. U vrijeme križarskog prodora na Levant dva najznačajnija središta islamske vlasti, Bagdad i Kairo, bili su u rasulu o čemu križari nisu mogli ništa znati, te zbog toga nije bilo mogućnosti da se organizira neka veća obrana Svete Zemlje. Križari su, prema tome, jurišali kroz razvaljena vrata te su bili uvjereni da im je u zauzimanju Jeruzalema pomogla božanska milost te da se sam Bog veseli njihovoj pobjedi. (Riley Smith, 2008: 38)

Uslijedio je jedan od najkrvavijih pokolja u sveopćoj povijesti ratovanja. (Goldstein, Grgin, 2006: 251) Kroničar prvog križarskog rata Raymond D'Aguilers nam donosi sljedeći citat: „Bilo je prekrasno za gledati. Neki od naših ljudi (a to su činili iz milosrđa), rezali su glave našim neprijateljima; drugi su ih gađali strelicama, kako bi pali s tornjeva; ostali su ih duže mučili tako što bi ih bacali u vatru. Gomile glava, ruku, i stopala su se mogle vidjeti na ulicama grada. Trebalo se probijati kroz tijela ljudi i konja. Ali to nije bilo ništa u usporedbi s onime što se dogodilo



Umjetnički prikaz osvajanja Jeruzalema u vrijeme I. križarskog rata



Karta Jeruzalemskog kraljevstva, njegovih kneževina te Ciparskog kraljevstva

u Salomonovom hramu. Ljudi su hodali u krvi koja im je bila do koljena. Zaista, to je bio pravedan i graciozan prikaz pravde Božje, jer ovo mjesto treba biti napunjeno

krvlju nevjernika, predugo je trpilo njihovo bogohuljenje. Grad je bio pun leševa i krvi.“ (Peters, 1971: 260)

Nakon osvajanja Jeruzalema osnovano je Jeruzalemsko Kraljevstvo (1099. – 1187.) kojim su većinom vladali francuski knezovi. Shodno tome, država je organizirana u tipičnu lenuku državu francuskog tipa. Prvi kralj bio je Gotfrid Bujonski, a nakon njegove smrti 1100. vladar postaje njegov brat Baudouin I. (Velika ilustrirana povijest svijeta 9, 1974: 4264) Vladari Jeruzalema vladali su pod naslovom „Zaštitnik Svetog groba“, a uz Jeruzalemsko Kraljevstvo paralelno su postojale i kneževine Edessa i Antiohija. Zapadne zemlje dobile su zadaću opskrbljivati križarske zemlje živim namirnicama, što su brzo prihvatile Venecija, Pisa i Genova, koje su iz toga izvlačile vlastitu korist. (Pirenne, 2005: 129) Kao posljedica ovih osvajanja dolazi do toga da se mijenjaju razlozi i opravdanja daljnjih ratova u Svetoj Zemlji. „Zemlja kojom je hodao Krist i koja je zbog toga bila posvećena, bila je napokon u kršćanskim rukama i sada ju je trebalo braniti.“

(Riley Smith, 2008: 38)

Drugi i treći križarski rat

Povod drugom križarskom ratu bilo je ponovno muslimansko osvajanje Edesse 1144. godine. Bernard Clairvaux po nalogu francuskog kralja Luja VII. 1147. godine izdaje poziv u križarski rat. Osim Luja, pozivu se odazvao i Konrad III. Njemački te velik broj knezova. Samim time ovo je prvi križarski rat na koji su se uputili europski kraljevi. Cilj rata bilo je oslobađanje izgubljene Edesse, a vojske dvaju kraljeva putovale su odvojeno te su u Anatoliji doživile poraz. 1148./49. se povlače uz velike gubitke te tako okončavaju ovaj kraći križarski rat. Neuspjeh križarske vojske uzdrmao je vjeru u božju volju za osvajanjem Svete Zemlje, kao i vjeru u papinsku vlast. (Velika ilustrirana povijest svijeta 9, 1974: 4265)

Ova vojska, iako bolje opremljena od vojske koja je u prvom ratu osvojila Jeruzalem, bila je vrlo loše vođena što je u konačnici prouzročilo njezin neuspjeh. Smatra se da je najznačajniji razlog poraza ove vojske bilo remećenje odnosa s bizantskim carem Manojlom Komnenom. Iako je car u početku podupirao dvojicu kraljeva, nakon svađa početni prijateljski odnosi se gube, a njemački i francuski kralj ne uspijevaju sami poraziti muslimansku vojsku. (Lopez, 1978: 235)

Unatoč tome, Jeruzalemsko Kraljevstvo trajalo je još četrdesetak godina. Za to vrijeme stvara se nova tursko-egipatska sila predvođena sultanom Saladinom. On iskorištava sukob jednog od vazala jeruzalemskog kralja i templara te 1187. godine kod Hattina pobjeđuje kršćansku vojsku. U naletu nakon bitke muslimani preplavljuju Jeruzalemsko Kraljevstvo, osvajaju Jeruzalem i većinu preostalih kršćanskih utvrda, dok u rukama kršćana ostaju samo poneke tvrđave. (Lopez, 1978: 235)

Kako bi ispravili tu nepravdu, kršćanski kraljevi predvođeni njemačkim kraljem Fridrikom I. Barbarosom organiziraju novi, treći, križarski rat. Kako je Fridrik tijekom puta u Svetu Zemlju umro, vodstvo u ratu preuzimaju preostala dva kralja, francuski kralj Filip II. August i engleski Rikard I. Lavljeg Srca. Rat je bio dobro organiziran, planiran i financiran, a vodila su ga trojica najjačih kraljeva tog doba. (Goldstein, Grgin, 2006: 253) Potpomognut talijanskom mornaricom, ponajprije od strane Genove i Pise, ovaj križarski rat za razliku od prošloga donosi uspjeh križarskoj vojsci. U srpnju 1191. godine osvajaju Akru što je ujedno i ključno osvajanje ovog križarskog rata. Taj strateški važan grad bio je pod opsadom od kolovoza 1189. te je tek po dolasku europskih kraljeva uspješno osvojen. Nakon brojnih borbi do izražaja dolaze sve jače nesuglasice dvaju kraljeva te 2. rujna 1192. Rikard potpisuje trogodišnji mirovni sporazum sa Saladinom. Tim mirom završava treći križarski rat. Križari su uspjeli obnoviti Jeruzalemsko Kraljevstvo, iako je

nova prijestolnica postala Akra pošto Jeruzalem ostaje u rukama muslimana. (Povijest 7, 2007: 41)

Od velike važnosti u ovom ratu bilo je samovoljno Rikardovo osvajanje Cipra od bizantskog cara Izaka Komenna. Osnovano je Kraljevstvo Cipar u koje se postupno seli velik broj trgovaca, a otok ujedno postaje i važan centar za buduće planiranje križarskih napada. Otok je, čuvan mornaricom, uspio nadživiti Jeruzalemsko Kraljevstvo, a križarsko osvajanje bizantskog teritorija može predstavljati svojsvrсну uvertiru u sljedeći, četvrti križarski rat. (Lopez, 1978: 235)

Četvrti križarski rat

Četvrti križarski rat prvotno je za svoj cilj imao križarsko osvajanje Egipta koji je tijekom Rimskog Carstva poprimio kršćanstvo te je za taj prostor također smatrano da su ga muslimani preoteli od kršćana. Sam Egipat bit će meta kasnijih križarskih ratova, ali u ovom pohodu križari su skrenuli s puta. Po svom dolasku u Veneciju koja ih je trebala prebaciti svojim brodovima prema Egiptu postalo je jasno da križari nemaju dovoljno novca da taj put plate. Mlečani vrlo vješto odmjeravaju svoje trgovačke i političke interese te se uspijevaju dogovoriti s križarima. Prijevoz će biti obavljen ukoliko križarska vojska zauzme grad Zadar, koji je prešao pod vlast Ugarske. Križari su krenuli u pohod protiv kršćanske Ugarske te u zimu 1202. godine osvajaju grad iako su stanovnici na zidinama izložili raspela ne bi li spriječili osvajanje grada. Nakon osvojenja Zadra križari u njemu provode ostatak zime. (Ostrogorski, 2006: 244)

U to vrijeme mladi bizantski princ Aleksije Angelo uspijeva pobjeći iz tamnice u kojoj je bio zarobljen zajedno sa svojim oslijepljenim ocem. Uvidjevši da ne može sam vratiti vlast u svojoj državi, Aleksije odlazi na zapad tražiti pomoć od pape Inocenta III. te Filipa Švapskog. Također stupa i u pregovore s križarima i Mlečanima na što je Bonifacije Montferratski, vođa križarskog pohoda, odgovorio s oduševljenjem. Tadašnji odnos zapada prema Bizantskom Carstvu bio je vrlo neprijateljski. Ipak, Aleksije obećava križarima veliku svotu novca ukoliko mu pomognu osvojiti prijestolje. (Velika ilustrirana povijest svijeta 10, 1974: 4483) Kako su križari od samog početka ovog pohoda bili u financijskim problemima, jasno je da ovakvu ponudu nisu mogli odbiti. Tu se ponovno nameće Venecija, vidjevši svoju korist. Naime, Venecija je održavala trgovačke veze s Egiptom u kojima im je najviše smetao Bizant. Jasno je da bi križarsko osvajanje Egipta donijelo samo smanjenje trgovine, dok bi križarsko osvajanje Bizanta Mletački trgovački profit znatno povećalo. Među križarima se stvaraju nepovjerljivi odnos prema Aleksiju što je ujedno i osnova kasnijem osvajanju carstva. (Lopez, 1978: 236)

U svibnju 1203. godine u Zadru je potpisan ugovor o dogovorenom skretanju križarskog pohoda, a već 17. srpnja križari po prvi puta osvajaju Carigrad. Svrgnuti car Aleksije III. pobjegao je s kraljevskim blagom, a Aleksije IV. postao je suvladar sa svojim ocem, Izakom II. Križari su ostali utaboreni ispred grada, a u Carigradu ostaje bizantska vlada, ovisna o milosti križara. Nakon gradskog ustanka u siječnju 1204. Aleksije IV. gubi krunu, a na vlast dolazi Aleksije V. Duka. Kako za to vrijeme još uvijek nije bila isplaćena nagrada koju su križari trebali dobiti prema ugovoru potpisanom s Aleksijem III., počinje se smišljati novi napad na grad. Razlika od prvog osvajanja grada bila je u tome što se sada nije planirala ostaviti bizantska vlada, već se na ruševinama starog carstva mislilo napraviti novo, križarsko carstvo. Grad je ubrzo, 13. travnja 1204. osvojen, tri dana je trajalo pljačkanje i ubijanje, uništavanje neprocjenih kulturnih blaga. (Ostrogorski, 2006: 245) Izvor iz tog križarskog rata nam govora da od stvaranja svijeta u nijednom gradu nije nađen tako velik plijen, dok drugi izvor govori da su najokrutniji muslimani bili ljudskiji i blaži u usporedbi s ovim ljudima koji na leđima nose Kristov križ. (Ostrogorski, 2006: 246)

Ogroman plijen podijelili su križarska i mletačka vojska, dok je teritorij moćnog carstva podijeljen na četiri dijela, do kojih je najvažniji ostao u rukama križara pod nazivom Latinsko Carstvo. Za prvog cara postavljen je

Balduin IX., flandrijski grof. Posljedice ovog križarskog rata svakako su dodatno bogaćenje Venecije i njezino ostvarivanje monopola nad trgovinom u istočnom Sredozemlju, ali i zamiranje križarskog pokreta koji je proizašlo iz napada na kršćanske zemlje. Prvotni cilj napada, Egipat, u ovom ratu ne samo da nije osvojen, nego mu križarska vojska nije ni došla bliže od Carigrada. Iz toga je jasno da ovaj rat nije imao religijski karakter, već da ga je predvodila želja za bogaćenjem i ostvarivanjem materijalnih i teritorijalnih dobitaka. (Povijest 7, 2007: 44)

Ostali križarski ratovi u Svetoj Zemlji

Kako je vrijeme odmicalo križarska ideja sve je više i više slabila. Sukladno tome, ideje o tome što bi križarski rat trebao biti postajale su sve drastičnije. Europski vladari počinju shvaćati kako će svako ponovno osvajanje Jeruzalema biti težak pothvat koji će tražiti previše ljudstva te će se tako matični teritoriji ostaviti neobranjen. S vremenom se stvaraju danas neshvatljive ideje križarskog rata. Vjerojatno najpoznatija, koja se nažalost i ostvarila, dogodila se 1212. godine. Tada dvojica dječaka, Stjepan iz Francuske i Nikola iz Kölna predvode na tisuće djece u ono



4. križarski rat - osvajanje Carigrada

što se danas naziva „dječjim“ križarskim ratom. Taj pohod, koji je već od početka bio osuđen na neuspjeh, brzo se raspao na manje povorke koje su se okupile u Marseilleu i Brindisiji u južnoj Italiji. Skupine djece koja su bila dovoljno „sretna“ da dobiju prijevoz u Svetu Zemlju prodane su u Aleksandriji u ropstvo. Iz toga se može zaključiti da su brodovlasnici koji su prevozili ovu križarsku skupinu bili jedini koji su ostvarili neku korist ovim križarskim ratom. (Franzen, 1993: 167)

Postoji mnogo nesuglasja o sljedećim križarskim ratovima u Svetoj Zemlji te tako različiti autori razne vojne pohode smatraju istim. Sukladno tome neki autori petim križarskim ratom smatraju pohod ugarsko-hrvatskog kralja Andrije II. dok drugi pohod cara Friedricha II. Ovo je samo jedan primjer nesuglasja kojih ima mnogo. Pohodu Andrije II. priključili su se jeruzalemski kralj Ivan Brienneski, austrijski vojvoda Leopold I. i drugi njemački i skandinavski vladari koji pristižu u Akru 1217. godine. Nakon pokušaja osvajanja brda Tabor koji je koštao dosta ljudstva, Andrija II. vraća se u Europu, dok jeruzalemski kralj kreće prema Egiptu. 1219. zauzima Damiettu, važnu luku na Sredozemnom moru. Nakon toga vojska kreće prema Kairu te dobiva ponudu egipatskog sultana. U zamjenu za Damiettu sultan je križarima obećao predati Jeruzalem. Kako su križari odbili svaki pokušaj pregovora dolazi do bitke kod al-Mansure, posljednje utvrde koja je stajala između križara i Kaira, u kojoj križari doživljavaju težak poraz. Prisiljeni su predati Damiettu i napustiti Egipat. (Povijest 7, 2007: 44)

Zatim dolazi do osobnog križarskog pohoda cara Friedricha II. Kako je car u vrijeme pohoda (1228. – 1229.) bio ekskomuniciran od strane pape, ne može se sa sigurnošću ova vojna nazvati križarskim ratom. Kako god da se uzme, Friedrichov pohod postigao je to da se u pregovorima cara i egipatskog sultana odluči vratiti Jeruzalem kršćanima. Taj kršćanski trijumf nije bio dugog vijeka jer je već 1244. Jeruzalem po posljednji put pao u muslimanske ruke. Križari više nikad nisu uspjeli osvojiti najsvetiji grad. (Franzen, 1993: 168)

Ubrzo dolazi novi poziv za oslobođenje Jeruzalema.

Papinom pozivu jedini se odazvao francuski kralj Luj IX. On poduzima dva pohoda (1248. – 1254. te 1270.) koji se mogu smatrati dvama odvojenim križarskim ratovima. Lujeva vizija bila je najprije osvojiti Egipat iz kojeg će upravljati daljnjim osvajanjem Svete Zemlje. Cipar je korišten kao odskočna daska iz koje je krenulo ponovno osvajanje Damiette 1249. godine. U daljnjem prodoru u srce Egipta križari su ponovno poraženi kod Kaira 1250. te su vojska i kralj zarobljeni. Isplaćen je otkup te je kralj vraćen u Akru gdje je planirao ponovni napad. No, kako pomoć iz Europe nije dolazila, kralj se vraća u Francusku. U novom napadu muslimani osvajaju Cezareju, Jaffu i Antiohiju, a u kršćanskim rukama ostaju samo Tripoli, Akra i Sidon. 1270. Luj se iskrcava kod Tunisa te još jednom pokušava osvojiti Svetu Zemlju, ali i taj je pohod propao kada je kralj umro od kuge. (Povijest 7, 2007: 46) Sukladno tome, slabi i moć križara te malo pomalo padaju posljednji ostatci križarske države. Konačno, 1291. križari gube Akru te su potpuno izbačeni iz Svete Zemlje. (Franzen, 1993: 168)



Prvi križarski pohod Luja IX. 1248. – 1254. i posljednji križarski pohod usmjeren prema Svetoj Zemlji

Sjeverni i zapadni križarski ratovi

„Križari su se borili protiv muslimana u Sjevernoj Africi, Španjolskoj, Palestini i Siriji, a s početkom četrnaestog stoljeća također u području Egejskog mora i na Balkanskom poluotoku. Križari su, međutim, poduzimali i vojne pohode protiv poganskih Venta, Balta

i Litvanaca, šamanističkih Mongola, pravoslavnih Rusa i Grka, katarskih i husitskih krivovjernih, kao i protiv katolika – političkih protivnika papinstva.“ (Riley Smith, 2008: 149) Kako su križarski ratovi u početku imali velik uspjeh u organiziranju velikog broja ljudi, pape su uvidjeli kako bi tu religioznu masu mogli iskoristiti i za druge, manje religiozne pohode. Vraćanje preotetog kršćanskog teritorija pravim duhovnim vlasnicima bio je dovoljan razlog za organiziranje vojnog pohoda. Vrlo je brzo postalo jasno da će ljudi slijepo slijediti pape, pogotovo ako ih se podmiti pričom o oprostima grijeha i borbi protiv bezbožnika. (Riley Smith, 2008: 149)

Kada govorimo o sjevernim (baltičkim) križarskim ratovima bitno je naglasiti da, za razliku od ostalih ratova, prostor za koji su se borili križari nikada nije pripadao kršćanima, već je bio pod vlašću poganskih naroda Prusa i Litvanaca. Glavno obilježje ovih ratova svakako su vitezovi teutonci i njihova država. Red je nastao u vrijeme trećeg križarskog rata ispred zidina Akre te je djelovao kao bolnički red koji je skrbio o križarima. 1198. postaju izjednačeni s templarima i ivanovcima te dobivaju posjede u Palestini, južnoj Italiji i Grčkoj. Glavna osoba u strogoj hijerarhiji reda bio je doživotno izabran veliki meštar, slijedili su ga veliki glavari koje je na nekoliko godina birao generalni kaptol. Vojska je bila pod zapovjedništvom vrhovnog maršala reda. Nakon pada Akre 1291. red je preseljen prvo u Veneciju, zatim u Malbork 1309., te konačno u Königsberg 1466. Još 1225. godine poljski vojvoda Konrad od Mazovija redu daje dio zemlje kako bi mu vitezovi pomogli u borbi protiv Prusa. Tako veliki meštar Hermann von Salza dobiva brdo Kulm koje je služilo kao ishodište za buduće pohode. Sljedećih godina red osvaja zemlju do ušća Nogata, a preuzima i nasljedstvo nad Redom vitezova mača u Litvi. Time se stvaraju temelji moćne viteške države. (Velika ilustrirana povijest svijeta 10, 1974: 4765)

Veliki poticaj ovim križarskim ratovima dao je sredinom 12. stoljeća papa kad je proširio oprost grijeha na sve ratnike protiv nevjernika, a pogotovo na križare koji su se sukobljavali s baltičkim Slavenima te kasnije i Mongolima. Tada se potvrdilo već postojeće pravilo da križarski rat treba braniti sve granice kršćanstva, od Španjolske preko Svete Zemlje pa sve do Baltika. (Povijest 7, 2007: 48)

Red je, osim križarske, vršio i kolonizatorsku djelatnost. Nakon gotovo potpunog uništavanja lokalnog slavenskog stanovništva (ponajviše Prusa i Litvanaca) na tu zemlju nastanjuje se njemački narod. Nakon pobjede kod Bornhöveda pod njemačkom je upravom područje od Odre pa sve do Finskog zaljeva. Od kraja 13. stoljeća te kroz cijelo 14. stoljeće traju „poganski pohodi“ reda protiv Litvanaca za vrijeme kojih država doživljava svoj vrhunac.

Na njenom teritoriju djelovale su četiri biskupije, a dolazi do značajnog kulturnog uspona baltičkih prostora. Tako je bilo sve do 15. stoljeća kad počinje slavenska borba za samostalnost protiv stranih osvajača. (Velika ilustrirana povijest svijeta 10, 1974: 4766)

Osim u Svetoj Zemlji, papa uviđa kako bi križarske vojske mogao koristiti i protiv raznih heretičkih pokreta koji su diljem Europe postajali sve jači. Jedan od najtežih ovakvih pohoda bio je Albigenški rat koji je pokrenut protiv katara iz pokrajine Languedoca na jugu Francuske. Naziv je dobio prema imenu „albigenzi“ koji se također koristio za katare. Ovi polupolitički i polureligiozni sukobi jedni su od najkrvavijih obračuna križarskih ratova. (Franzen, 1993: 172) Sukobi su trajali od 1209. kad je pokrajina prepuštena sjevernofrancuskim vitezovima pa sve do 1229. godine. Osim u Francuskoj, sukobi su se vodili i u sjevernoj Italiji, a cilj ovog dvadesetogodišnjeg rata bilo je uništavanje katarskog pokreta. Ovaj rat jedan je od najboljih primjera do kojih ekstrema je išlo kršćansko nasilje te se smatra jednim od temelja budućeg nastanka inkvizicije. (Povijest 7, 2007: 48) Najkrvavija bitka ovog rata ubrzo je prerasla u masakr, danas poznat kao masakr kod Beziarsa, koji se kasnije pretvorio u pljačku. Izvori nam navode da su prilikom napada na grad ubijeni svi stanovnici koji se nisu uspješno sakrili, čak da su masovni pokolji održavani i u crkvama. Prije napada papin legat i cistercit Arnaud Amalric izrekao je rečenicu koja je očitavala do koje se mjere izgubio kršćanski duh križarskih ratova: „Sve ih ubijte, Bog će prepoznati svoje.“ Više ni kršćani nisu bili pošteđeni križarskog gnjeva te je križarski duh prerastao u isključivo politički alat papinske države. (Strayer, 1992: 62)

Kod ovih križarskih ratova dolazi do okretanja nove stranice u borbi protiv nevjernika. Više cilj nije bio propovjedanje Kristove vjere križem i mačem kako se to pokušavalo od vremena prvog križarskog rata. Dolazi do pokušaja iskorijanja svakog oblika hereze i religijskog razlikovanja. Ipak, ratovi koji su vođeni protiv pogana, ponajviše Veneta, Prusa i Litvanaca dolazili su do nove razine. Karakteristika ovih ratova upravo je u tome što se obični ljudi nisu niti pokušavali obratiti na „pravu“ vjeru. Glavni cilj ovih ratova bilo je upravo istrebljenje nevjernika, te naseljavanje prostora kršćanskim narodima, posebice njemačkim stanovništvom. (Pirenne, 2005: 130)

Križarski ratovi iz perspektive kršćana i muslimana

Stalni neuspjesi koje su doživljavali križarski pohodi, usmjereni protiv muslimana, utjecali su da u 13. stoljeću dolazi do znatnog preokreta u percepciji tih ratova.

Svjedočanstva o tome mogu se vidjeti kod raznih pjesnika, kroničara i propovjednika koji su zagovarali ideju da je Sveta Zemlja izgubljena zbog grijeha kršćana. Smatralo se da križarski ratovi ne uspjevaju iz razloga što kršćanski trijumf ne može doći zahvaljujući upotrebi oružja, već će kršćanska religija nadvladati svijet kroz snagu vjere i preko moći evanđelja. Tako krajem 13. i početkom 14. stoljeća nastaje veći broj traktata o oslobađanju Svete Zemlje koji su često pisani s misionarske, trgovačke i diplomatske strane. Postaje jasno da trgovina Sredozemljem, koja je nužna za razvoj građanstva, treba stabilne odnose na Bliskom Istoku koji se ne mogu postići primjenom oružanih sukoba. Sukladno tome, održavaju se koncili od kojih je najpoznatiji Bečki koncil (1311. – 1312.) na kojem se polako počinju napuštati križarske ideje. (Povijest 7, 2007: 49)

S druge strane, u najnižim slojevima kršćanskog društva ideja križarskih ratova još je uvijek ostala prisutna. Ti su ljudi kroz križarske ratove vidjeli šansu za oprost grijeha, osvajanje nebeskog Jeruzalema te jedinstvo u nebeskom svijetu, za razliku od ovog u kojem su bili ugnjetavani. Seljaci se počinju sami organizirati, iako su te bande ljudi većinom samo pravile štetu na imanjima domaćih plemića, bogataša i klera. Ipak, nekoliko su se puta uspjeli malo bolje organizirati. Primjer toga nam je dječji križarski rat iz 1212. te pohodi Pastoureauxa iz 1251. i 1320. Također, javljaju se i flagelanti koji su suvremenike podsjećali na križarske ratove sirotinje. Neprijateljskoj atmosferi pomogla su i pisma plemića koja su imala za svrhu obnavljanje križarskog duha, ističe se pismo sv. Karatine Sijenske. (Povijest 7, 2007: 50)

Od sredine 14. pa sve do sredine 15. stoljeća dolazi do preokreta u percepciji križarskih ratova. U tom razdoblju Osmanlije osvajaju Malu Aziju, veliki dio Europe te na kraju i Carigrad 1453. godine. Paralelno s tim, u Europi se sve više stvara svijest o nacionalnim državama te opada papin utjecaj koji se u prošlosti koristio za sazivanje pohoda. Tako se pape sada moraju služiti „svetim savezima“ koji su okupljali kršćanske vojske u borbi protiv Osmanlija. Između 14. i 16. stoljeća dogodio se niz promuslimanskih pohoda kojima više nije bio cilj osvajanje Jeruzalema, već zaustavljanje Osmanlija. Jedini rani uspjeh takvi su savezi doživjeli 1344. godine kad su na poticaj Klementa VI. uspjeli osvojiti Smirnu (turski Izmir, grad na zapadnoj obali Male Azije). Ali, zbog neprijateljstva talijanskih republika, Francuske i Engleske, posljedica velike epidemije kuge te zapadnog raskola Crkve, spriječeni su daljnji pohodi protiv Osmanlija. Bitke kod Nikopolja 1396. i Varne 1444. pokazale su da je kršćanska moć krajnje opala te da više neće moći spriječiti jaku muslimansku silu. Sljedeće kršćanske pobjede dogodile su se tek 1571.

u pomorskoj bitci kod Lepanta, te 1683. nakon prekida Osmanske opsade Beča. (Povijest 7, 2007: 50)

S druge strane, u muslimanskom svijetu nikada se nije stvorila neka prava perspektiva o križarskim ratovima. Prve križarske ratove nazivali su pohodom Franaka, a doživljavali su ih kao još jedan napad Bizantskog Carstva koje je često u svojim ratovima koristilo plaćenike sa zapada. Zauzimanje Jeruzalema koji je i muslimanima bio sveti grad stvorilo je želju za stvaranjem križarskog proturata koji će istjerati kršćane iz muslimanskih zemalja. Ipak, muslimani su puno prije kršćana shvatili kako bi takav pohod trajno poremetio trgovinu te su često birali diplomatska i trgovačka rješenja kako bi održavali prijateljske odnose. (Povijest 7, 2007: 51)

Rezultati ratova

Golemi napor koji su iziskivali križarski ratovi imao je vrlo malo željenih posljedica. Ratovi nisu potisnuli islam iz Svete Zemlje, nisu ujedinili istočnu i zapadnu Crkvu, kršćani nisu uspjeli sačuvati Jeruzalem, a na kraju su izgubili i Carigrad. Vidljivi rezultati ratova razvijali su se i ostvarivali neposredno, u područjima za koja nisu pokušavani ostvariti. Tako su se posredstvom sukoba i osvajanja razvile talijanske pomorske države kroz trgovinu istočnim Sredozemljem, a posebno se ističu trgovačke kolonije Genove i Venecije osnovane nakon četvrtog križarskog rata diljem Levanta. Sve ostale europske države izuzev Bizanta, više ili manje su se razvijale u potpunosti neovisne o ovim ratovima, jedina poveznica bio je poneki kralj ili plemić koji se sa svojim podanicima uputio u sukobe. (Pirenne, 2005: 130)

Luke na obalama Levanta koje su držali križari služile su povećavanju trgovine između Sredozemlja i Male Azije te osobnom bogaćenju kršćana. Neki autori navode da su kršćanski gradovi, pogotovo oni Bizantskog Carstva, Španjoske i Sicilije, imali ulogu prijenosa antičkih grčkih ideja koje su se proučavale u islamskom svijetu, na kršćanske dvorove. Sukladno tome, islamske države bile su vojno i ekonomski razvijenije u odnosu na kršćanske što je uzrokovalo želju za bržim razvojem zapada. Zbog prirode odnosa ističe se razvoj na polju ratovanja, zapadnjaci uče kako bolje organizirati opsade, dolazi do razvoja streljaštva, veće uporabe grčke vatre te razvoja posebnog brodovlja za prijevoz konja. Preko trgovine začinicima Europljani shvaćaju da postoji još civilizacija s druge strane Azije te šalju svoje istraživače daleko na istok kako bi ostvarili prijateljske odnose. Brojni su vladari pokušali nagovoriti Mongole da im se pridruže ratu protiv muslimana, a neki poput Henrika Moreplovcu pokušavali su sklopiti sporazume s perzijskim i indijskim narodima. (Povijest 7, 2007: 52)

Ovim ratovima pape su shvatili kako vrlo lagano mogu mobilizirati vrlo velik broj ljudi u svrhu obrane svojih interesa. Javlja se vjerski razlog za rat koji je postojao oduvijek, ali se u ovom razdoblju počinje koristiti sustavno kroz točno određene forme i ciljeve. Ljudima je obećan oprost grijeha te su davali križarsku zakletvu kako će izvršiti svoj cilj. Iako u početku samo rat protiv muslimana, križarski rat evoluirao u bilo koji rat protiv nevjernika, posebno pogana, ali i u rat protiv heretika koji su se suprotstavili papi. Sve u svemu, rat koji je počeo kako bi omogućio slobodno hodočašćenje kršćana u Jeruzalem završio je kao rat s ciljem pokolja svih papinih neistomišljenika. Poseban primjer toga je pokušaj istrebljenja Litvanaca, Prusa i Veneta u Baltičkim zemljama. (Pirenne, 2005: 130)

Zaključak

Križarskih ratova bilo je puno više nego što je navedeno u ovom članku. Često su sukobi između kršćana i nevjernika ulazili u sve sfere života te kao takvi nisu ostali zabilježeni, iako su se borbe odvijale posebno na pograničnim područjima Bliskog istoka, Baltika, Španjolske ili Sicilije. Početni križarski entuzijazam s kraja 11. stoljeća već u 13. stoljeću postaje više politički, a manje religiozni povod ratu. I u protuosmanskim ratovima 15. stoljeća gubi se spomenuti religiozni aspekt rata te religija postaje usključivo instrument kontrole te, već spomenuti „casus belli“, odnosno povod za rat. Ratovi iz Svete Zemlje i od oslobađanja Kristova groba evoluiraju u pokolje Prusa, Litvanaca i Veneta na Baltičkoj obali te u masakr katara u Albigenškom ratu. Sve u svemu, može se zaključiti da pape ubrzo nakon početnih uspjeha mobilizacije ogromnog broja ljudi u ime svete borbe ubrzo uviđaju da bi taj isti polet mogli iskoristiti i u svrhu ostvarivanja ostalih svojih ciljeva što se primarno očitovalo u suzbijanju raznih heretičkih pokreta diljem Europe. Za kraj još valja spomenuti da križarski ratovi, iako nisu ostvarili svoj prvotni cilj o stvaranju kršćanskog Jeruzalema ipak uspjevaju donijeti neke pomake u razvoju života u Europi, ponajviše kroz razvoj građanstva talijanskih gradova, razvoj trgovine te pomorstva srednjovjekovne Europe.

Summary

Max Marschhauser, The Crusades

The Crusades began in the late 11th century, with the goal of liberating Jerusalem, saving Christians from Muslim oppression, and generally recapturing stolen Christian lands and giving them back to their rightful religious owners. They ended with mass killings and annihilation attempts, not only of Muslims, but of heathens and various Christian heretics, too. The initial call for help coming from the Byzantine emperor transformed into a weapon protecting papal interests all over Europe. However, the crusaders in the end couldn't accomplish their initial goal, and the most holy of all cities remained in the grip of the infidels.

Literatura

1. Franzen, August, 1993. *Pregled povijesti crkve*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb
2. Goldstein, Ivo; Grgin, Borislav, 2006. *Europa i sredozemlje u srednjem vijeku*, Novi liber, Zagreb
3. Lopez, Roberto, 1978. *Rođenje Europe*, Školska knjiga, Zagreb
4. Ostrogorski, Georgije, 2006. *Povijest Bizanta*, Golden marketing-tehnička knjiga, Zagreb
5. Peters, Edward, 1971. *The First Crusade*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia
6. Pirenne, Henry, 2005. *Povijest Europe*, Marjan tisak, Split
7. *Povijest*, 2007., sv. 7, Europapress holding, Zagreb
8. Riley Smith, Jonathan, 2008. *Križarski ratovi*, Verbum, Split
9. Strayer, Joseph, 2000. *The Albigensian Crusades*, The University of Michigan Press, Detroit
10. *Velika ilustrirana povijest svijeta*, 1974., sv. 9, Otokar Keršovani, Zagreb
11. *Velika ilustrirana povijest svijeta*, 1974., sv. 10, Otokar Keršovani, Zagreb